

Doğu Çin Denizi'nde Ekonomik Çıkarlar ve Milliyetçilik

Çin-Japonya diplomatik ilişkilerinin 40. yıl dönümünde Tokyo'da Çin karşıtı gösteriler düzenlendi.

Altay ATLI

Çin ile Japonya arasında yaşanan kriz, ekonomik çıkarların ve milliyetçi duyguların kesiştiği noktada karmaşık bir soruna dönüşme potansiyeli taşıyor.

“Adacık krizi” kavramı, Doğu Çin Denizi'nde mülkiyeti Asya'nın büyük güçleri arasında tartışmalı olan ve ülkeleri sık sık karşı karşıya getiren bir takım kayalıklar nedeniyle uluslararası ilişkiler literatürüne iyice yerleşmiş durumda. Üzerinde çoğu zaman ot bile bitmeyen adacıklar için devletlerin sert açıklamalar yapması ve hatta savaş çığlıkları

atılması ilk bakışta garip bir durum olarak görünse de, bu krizler aslında analistlere, ülkeler arasındaki ilişkileri belirleyen ekonomik ve siyasi faktörlerin birbirlerini nasıl etkilediğini daha iyi anlamayı sağlayan birer analitik mercektir sunuyor. Son günlerde Doğu Çin Denizi'nde Çin ile Japonya'yı karşı karşıya getiren ve Çinlilerin “Diaoyu”, Japonların ise “Senkaku” adını verdikleri, üzerle-

rinde kimsenin yaşamadığı adacıklar ile ilgili gelişmeler de bu açıdan incelenmeye değer.

Meseleyi öncelikle ekonomik boyutu üzerinden ele almak yerinde olur. Diaoyu/Senkaku üzerinde belki hiçbir şey yok, ama bu adacıkların bulunduğu sularda petrol ve doğal gaz yatakları tespit edilmiş durumda. ABD Enerji Enformasyon İdaresi'nin verilerine göre Doğu Çin Denizi'nde toplam 100 milyon varillik ispatlanmış ve muhtemel petrol rezervi var, ancak bölgenin esas zenginliğin doğal gaz olduğu ifade ediliyor. Son verilere göre de bölgede 60 milyar metreküp-lük ispatlanmış ve muhtemel doğal gaz rezervi bulunuyor. Enerji kaynaklarının temininde büyük ölçüde dışarıya bağımlı olan Çin ve Japonya için bu rezervler oldukça cazip.

Doğu Çin Denizi'nde sınırın nereden çekileceği ve münhasır ekonomik bölgelerin nasıl belirleneceği sorularına her iki ülke de kendi petrol ve doğal gaz payını artıracak şekilde cevap verdiği için mutabakata varılamıyor. Çin, münhasır ekonomik bölgeyi kıta sahanlığının uzantısı olarak tanımlıyor; Japonya ise sınırın her iki ülkenin kıyıları arasında kalan mesafenin tam ortasından çizilmesi ve münhasır ekonomik bölgelerin bu şekilde belirlenmesi gerektiği görüşünde. Her iki tanımlamanın da Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne uygun olması, uluslararası hukuku söz konusu anlaşmazlık karşısında yetersiz bırakıyor. Yaklaşık 210 bin kilometrekarelik bir alan üzerinde iki ülke de hak iddiasında bulunuyor ve tahmin edileceği gibi bu alan petrol ve doğal gaz rezervlerinin yoğun olarak bulunduğu sulara tekabül ediyor.

Asıl hedef petrol ve doğal gaz

Diaoyu/Senkaku adaları da tam bu bölgenin ortasında yer alıyor. Bu nedenle Çin de Japonya da münhasır ekonomik bölgelerini tanımlamak

ve rezervler üzerindeki iddialarını savunabilmek için adaların kendilerine ait olduğunu ispatlamaya çalışıyorlar. Adaların tek başına değeri olmayabilir, ancak petrol ve doğal gaz yatakları için ülkeler açısından bir koz, bir nevi anahtar niteliğindedir.

Bu açıdan Çin ile Japonya'nın Diaoyu/Senkaku adalarına büyük ilgi göstermesini ekonomik rasyonalite çerçevesinde açıklamak mümkün. Ancak denklemin içerisine siyaset girdiğinde durum sadece karmaşıklaşmıyor, ekonomik boyut da başka bir anlam kazanıyor.

Doğu Asya'da kökleri İkinci Dünya Savaşı'nın acı hatıralarına uzanan ve son dönemlerde artan ekonomik sıkıntılarının da etkisiyle kabaran derin bir milliyetçi damar var. Doğu Çin Denizi'nde ne zaman sular ısınsa, bu damarın öne çıktığını ve kitleleri ayaklandırdığını görüyoruz. Burada önemli nokta, Çin'i ve Japonya'yı yönetenlerin doğal gaz ile ilgilendikleri kadar, sokakların sesine de kulak vermek zorunda olmaları.

Japonya'da siyasi istikrarsızlıkla boğuşan hükümet, oy toplayabilmek için Çin'e karşı dik bir duruş sergilemek zorunda. Çin'de ise toplum nezdindeki meşruiyetini büyük ölçüde artan ekonomik refah yoluyla sağlayan Komünist Parti, Çin'deki ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğinin tartışıldığı günümüzde koltuğunda daha rahat oturabilmek için ihtiyaç duyduğu gücü ekonomi dışında milliyetçilik kartını oynayarak sağlıyor. Her iki ülke de Doğu Çin Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz pastasından büyük pay istiyor, bu doğrultuda Diaoyu/Senkaku adaları üzerinde hak iddia ediyor ve ekonomik hedefin milliyetçi bir siyasi söylem içerisinde paketlenmesi karar alıcılara toplum desteğini arkalarına almaları açısından avantaj sağlıyor.

Madalyonun öbür yüzü

Tam bu noktada karşımıza bir ikilem çıkıyor. Son olaylarda, Çin'de Ja-

pon firmalarına karşı saldırılarda bulunulduğunu, bu nedenle Japon süpermarket ve otel zincirlerinin kapılmasına kilit vurmaya zorunda kaldıkları, büyük yatırımlarla (Çin'e istihdam ve vergi geliri de sağlayarak) bu ülkede üretim yapan otomotiv ve elektronik firmalarının faaliyetlerine ara vermek zorunda bırakıldıkları ve Çin genelinde Japon ürünlerine karşı boykotlar düzenlendiği biliniyor.

Özellikle de küresel kriz sonrası dönemde, Çin ve Japon ekonomileri birbirlerine bağımlı durumdadır. Japonya için Çin hayati önem taşıyan bir üretim üssü, Çin için ise Japonya önemli bir ihracat pazarı ve sermaye kaynağı. Dolayısıyla adacık krizleriyle tetiklenen milliyetçilik her iki ülkeye de ekonomik anlamda ciddi zarar verebilir. Bu zarar, Doğu Çin Denizi'nden elde edilecek petrol ve doğal gazdan sağlanacak faydadan çok daha büyük olacaktır.

Adacık krizleri, çoğunlukla deniz altındaki kaynakların paylaşımı mücadelesinden kaynaklanıyor ve tarafların iddialarını tarihsel bir takım gerekçelere ya da uluslararası hukukun belirli bir şekilde yorumlanmasına dayandırarak siyaseten meşrulaştırma çabalarının milliyetçiliği tetiklemesiyle kriz haline geliyor. Ancak şu da var ki, ülke ekonomileri sadece birbirleriyle kıt kaynaklar için rekabet etmiyorlar, aynı zamanda birçok açıdan birbirlerine bağımlı durumdadır. Bu nedenle milliyetçi damarın fazlaca kabarması ve krizlerin iyice siyasileşerek derinleşmesi, uzun vadede ekonomik açıdan fayda değil ciddi şekilde zarar getirme riskini taşıyor.

Sonuçta, Dimyat'a pirince giden karar alıcıların, evdeki bulgurdan olmamak için artık sıfır toplamlı bir dünyada yaşamadıklarının bilincinde olarak ekonomik fayda hesaplamaları ile siyasi tercihleri arasındaki dengeyi iyi kurmaları gerekiyor. ■